

4

'OKU 'OFA 'A E TAMAI HĒVANÍ MO SĪSŪ KALAISI 'IATE AU

TALATEU MA'Á E FAIAKÓ

Ke ke mateuteu fakalaumālie ke ako'i 'a e lēsoni ko 'enī, kātaki 'o lau mo fakalaululoto ki he ngaahi me'á ni: 'Oku ma'u 'e he Tamai Hēvaní mo Sīsū Kalaisi 'a e 'ofa haohaoa kiate kitautolu fakatautaha. Na'á Na 'ofa 'iate kitautolu kimu'a pea tau tokí ha'u ki he māmaní; 'Okú Na kei 'ofa 'iate kitautolu 'i he taimí ni; pea he 'ikai pe liliu 'Ena 'ofa lahi fau 'iate kitautolú. Na'e fakaha'a'i 'e he Fakamo'u'i 'a 'Ene 'ofa lahi tau-tefito ki he fānau íkí, lolotongā 'a 'Ene malanga 'i he māmaní (vakai Mātiu 18:5, 10; Ma'ake 10:13–16; 3 Nifai 17:11–24).

TEUTEÚ

- Lau 'a e 3 Nifai 17:11–12, 21–24 pea mateuteu ke fakanounou'i 'a e talanoa ko 'enī ki he fānau.
- 'Omai ha tatau 'o e Tohi 'a Molomoná.

NGAAHI 'EKITIVITĪ KE AKO MEI AÍ

Kamata'aki ha 'ekitivitī fakatahataha. Ki ha ngaahi fakakaukau, vakai ki he peesi 3.

Lotu Fakaafe'i ha taha 'o e fānau ke ne fai 'a e fua lotú.

Fakahinohino Talaange ki he fānau 'okú ke 'ofa 'iate kinautolu pea talanoa nounou ki ha ni'ihi 'oku 'ofa 'iate kinautolú, hangē ko 'enau mātu'á, ngaahi tuonga'ané mo e tuofāfiné, ngaahi kuí mo hai fua. Pea fakamatala'i ange 'oku 'i ai mo ha toe toko ua kehe 'okú Na 'ofa 'iate kinautolu 'o lahi ange 'i ha toe taha—*Fakatokāteline* Tamai Hēvaní pea mo Sīsū Kalaisi. Talaange ki he fānau, "'Oku 'afio'i koe 'e he Tamai Hēvaní mo Sīsū Kalaisi. 'Okú Na 'afio'i ho hingoá pea 'okú Na 'ofa 'iate koe.'" Tuhu ki he taha 'o e fānau peá ke talaange, "'Oku 'ofa 'a e Tamai Hēvaní mo Sīsū Kalaisi 'ia [hingoa 'o e tamasi'i pe ta'ahiné]." Toutou fai ia ki he tokotaha kotoa.

Veesi 'Ekitiviti Lau 'a e veesi 'ekitivitī ko 'enī pea fakaafe'i 'a e fānau ke kau fakataha mo koe: 'Oku 'afio'i au 'e he Tamai Hēvaní (*tuhu kia koe*)
Mo e me'a 'oku ou sai'ia ke faí.
'Okú Ne 'afio'i hoku hingoá mo e feitu'u 'oku ou nofo aí. (*fa'ūtaha ho lou-hī'nimá ke hangē ha falé*)
'Oku ou 'ilo'i 'okú Ne 'ofa foki 'iate au. (*kuku'i ho fatafatá*)

Talanoa 'i he Folofolá Faka'alí'ali 'a e fakatātā 'i he peesi 22. Talaange ki he fānau 'oku tau ako 'i he folofolá 'oku 'ofa 'a Sīsū 'i he fānau íkí. Fakaava hake 'a e Tohi 'a Molomoná pea fakamatala'i fakanounou 'a e talanoa 'o e tāpuaki'i 'e Sīsū 'a e fānau iiki 'a e Kau Nifai (3 Nifai 17:11–12, 21–24). 'Oku 'oatu 'i lalo ha sipinga:
Na'e ako'i 'e Sīsū 'a e kakaí (*tuhu kia Sīsū 'i he fakatātaá*). Na'á Ne kole kiate kinautolu ke 'oange 'enau fānau íkí kiate Ia (*tuhu ki he fānau 'i he fakatātaá*). Na'a nau tangutu 'i he kekelé takatakai 'iate Ia pea na'e tū'ulutui 'a Sīsū 'o lotu (*ai 'a e fānau ke nau tū'ulutui pea punou honau ulú*). Pea na'á Ne tāpuaki'i taha taha 'a e tokotaha kotoa pē 'i he fānau. Na'e fakahoko 'eni 'e Sīsū koe'uhí ko 'Ene 'ofa 'i he fānau íkí (*ai 'a e fānau ke nau fēā'ofua'aki*).

NGAAHI TOKONI FAKAFIAKÓ

Talateú: 'Oku hoko hono ako 'o e ngaahi folofola 'oku hiki atu 'i he konga "Talateu ma'á e Faiakó" ko ha founga lelei ia ke fakaafe'i 'a e Laumālie 'i ho'o teuteu lēsoní (vakai 'Oku 'Ika'i Ha Ui 'e Mahu'inga Ange 'i he Faiakó, 15).

Fakatātaá: Te ke fie ma'u ha taimi ke fakamatala'i ai 'a e ngaahi fakatātā 'a ia 'oku 'alu fakataha mo e ngaahi hiva pe 'ekitivitī lau māú. Hangē ko 'enī, te ke lava 'o fakamatala ko e taimi ko ia 'oku 'ai fakataha ai honau 'ulu'i tuhú (laine 3 'o e 'ekitivitī lau maau ko 'enī) 'oku nau fa'u ha fōtunga 'oku hangē ha tumu'aki 'o ha falé pea ko e fakatātā ko ia 'oku 'alu fakataha mo e ngaahi fo'i lea ko e "feitu'u 'oku ou nofo aí."

Hiva Hiva'i pe lau 'a e ngaahi lea ko 'enī "Oku Ongō 'a e 'Ofā" (*Tohi Hiva 'a e Fānaú*, 42–43) pea fai 'a e fakatātā 'oku hā atu 'i laló. Fakaafe'i 'a e fānaú ke kau fakataha mo koe.

Ongō 'a e 'ofa 'a e Fakamo'uí (*'ai e ongo nimá ki he tafa'aki fatafata to'ohemá*)

[I he kotoa 'o e māmani 'okú ne 'ātakai'i au. (mafao atu ho ongo nimá ke fālahi) . . .

Ongō 'a e 'ofa 'a e Fakamo'uí, (*'ai e ongo nimá ki he tafa'aki fatafata to'ohemá*)

'I He'ene 'ofa mai kiate aú. (*tuhi kia koe*)

Faka'osí Vahevahe mo e fānaú 'a ho'o fakamo'oní 'oku 'ofa mai 'a e Tamai Hēvaní mo Sīsū kiate kinautolu takitaha. 'Ai 'a e fānaú ke nau toe lea tahataha 'aki 'a e kupu'i lea ko e, "Oku 'ofa 'a e Tamai Hēvaní mo Sīsū 'iate au".

Lotu Fakaafe'i ha taha 'o e fānaú ke ne fai 'a e lotu tukú.

NGAAHI 'EKITIVITĪ KE FILI MEI AÍ

TEUTEÚ *Ki he 'ekitivitī sio'atá:* 'Omai ha sio'ata si'isi'i 'e lahi fe'unga ke sio ai e fānaú ki honau matá.

Ki he 'ekitivitī tā: 'Omi ha fakatātā 'e fā pe nima 'o e ngaahi me'a 'oku tāpuekina 'aki kitautolu 'e he Tamai Hēvaní, hangē ko ha fāmili, 'api, 'ulu'akau, folofolá mo e alā me'a pehē. Te ke lava 'o ngāue'aki 'a e ngaahi fakatātā mei he ngaahi makasini 'a e Siasí, hiki ha tatau 'o e ngaahi fakatātā mei he tohi ko 'enī pe ko e ngaahi fakatātā faingofua pē kuó ke tā.

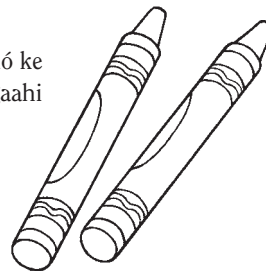
Ki he 'ekitivitī valivali: 'Ai ha tatau pea kosi 'a e fakatātā 'i he peesi 23 ma'á e tokotaha kotoa pē 'i he fānaú ke nau valivali (fo'i fuopotopoto 'e taha ki he toko taha takitaha). Tui ha ki'i me'i filo pe afo 'i 'olunga 'i he fo'i fuopotopoto takitaha ke hangē ha kahoa.

'Ekitiviti Sio'ata 'Ai 'a e fānaú ke nau tangutu fakafuopotopoto. 'Unu holo mo e sio'atá 'i he loto siakalé pea 'ai ke sio 'a e fānaú kotoa ki honau matá. 'I he sio 'a e fānaú takitaha ki he sio'atá, kole ange ki he tokotaha ko iá ke ne lea'aki hono hingoa (kapau 'oku lava 'e he fānaú). Pea lea 'o pehē, "Oku 'ofa 'a e Tamai Hēvaní mo Sīsū 'ia [hingoa 'o e tamasi'i pe ta'ahiné]."

Ngaahi Fakatātā Tuku 'a e ngaahi fakatātā kuó ke 'omai 'i he ngaahi feitu'u kehekehe 'i he lokí. Talaange ki he fānaú kuo 'omai 'e he Tamai Hēvaní mo Sīsū Kalaisi kiate kitautolu 'a e ngaahi tāpuaki lahi, koe'uhí 'okú Na 'ofa 'iate kitautolu. Fakaafe'i kinautolu ke nau lue fakataha mo koe ki he taha 'o e ngaahi fakatātaá pea tokoni'i kinautolu ke talamai e hingoa 'o e tāpuaki 'okú ne fakafongā'i. Fakaafe'i kinautolu ke fakatātaá'i ha me'a 'oku fekau'aki mo e tāpuaki ko iá ('ai ke pehē pē 'okú ke lau folofola, 'ai ke hangē ha fu'u 'akau mo e alā me'a pehē). Toe fai pē me'a tatau ki he ngaahi fakatātā kehé.

Veesi 'Ekitiviti Toe lau 'a e veesi 'ekitiviti 'i he peesi 9.

Valivali 'Ai 'a e fānaú ke nau valivali 'a e ngaahi kahoa kuó ke teuteu'i ma'anautolú. Lau kiate kinautolu 'a e ngaahi lea 'i he fakatātaá.

NGAAHI TOKONI FAKAFAIAKÓ

Hiva: Kapau 'oku fu'u lōloa ha hiva pe veesi 'ekitiviti ki he fānaú 'i he nesili'i, ngāue'aki pē ha kongā.

Fānaú ikí: Ke tokoni ki he fānaú ikí ke nau tangutu ma'u mo kau 'i he ngaahi 'ekitiviti, 'e lava ke tokoni'i 'e he taki nesili 'e taha mo 'ai ke nau tokanga, lolotonga iá 'oku fai-ako 'a e taki nesili 'e tahá.

Fakamo'oni: 'Oku hanga 'e ho'o fakahoko ho'o fakamo'oni 'o fakaafe'i 'a e Laumalié. Fakaha'i ho'o fakamo'oni 'i ha founa mahinongofua mo nou-nou; hangē ko 'enī: "Oku ou 'ilo'i 'oku 'ofa'i kotoa kitautolu 'e he Tamai Hēvaní mo Sīsū."

Ngaahi lēsoni ki mu'á: Kapau 'okú ke toe fie ma'u ha me'a ke fai 'e he fānaú, fili ha ngaahi 'ekitiviti mei he ngaahi lēsoni ki mu'á. 'E lava pē ke ako'i 'o laka hake he tu'o tahá 'a e kongā kotoa pē 'o e lēsoni. 'Oku fiefia 'a e fānaú 'i hono toutou fai 'o ha me'a pea ko ha fakamanatu lelei ia.

